

פרשת וירא תשפ"ב טענות של אברהם

בראשית פרק י"ח

(יז) ויקַן אֶמֶר הַמַּכְסָּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה: (יח) וְאַבְרָהָם הָיָה לְגוֹי גָדוֹל וְעַצוּם וְנִבְרָכוּ בוּ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ: (יט) כִּי יִדְעֵתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָךְ יִקְוֶה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הִבִּיא יִקְוֶה עַל אַבְרָהָם אֶת אֲשֶׁר דָּבַר עָלָיו: (כ) וַיֹּאמֶר יִקְוֶה זְעַקַת סֹדֶם וְעַמּוּרָה כִּי רַבָּה וְחַטָּאתָם כִּי כָבְדָה מְאֹד: (כא) אֲרָדָה נָא וְאַרְאֶה הַכְּצַעֲקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ כָּלָה וְאִם לֹא אֲדַעָה: (כב) וַיִּפְּנוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיֵּלְכוּ סְדֻמָּה וְאַבְרָהָם עֹדְנָו עִמָּד לִפְנֵי יִקְוֶה: (כג) וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הָאֵף תִּסְפָּה צְדִיק עִם רָשָׁע: (כד) אוֹלֵי יֵשׁ חַמְשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר הָאֵף תִּסְפָּה וְלֹא תִשָּׂא לְמַקּוֹם לְמַעַן חַמְשִׁים הַצְדִיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ: (כה) חָלְלָה לָךְ מַעֲשֵׂת כְּדָבַר הַזֶּה לְהַמִּית צְדִיק עִם רָשָׁע וְהִיָּה כְּצְדִיק כְּרָשָׁע חָלְלָה לָךְ הַשֹּׁפֵט כָּל הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט:

רש"י

(יז) המכסה אני - בתמיהה: אשר אני עושה - בסודם, לא יפה לי לעשות דבר זה שלא מדעתך, אני נתתי לו את הארץ הזאת, וחמשה כרכין הללו שלו הן, שנאמר (י' יט) גבול הכנעני מצידון וגו' בואכה סדומה ועמורה וגו'. קראתי אותך אברהם, אב המון גוים, ואשמיד את הבנים ולא אודיע לאב שהוא אוהבי: (יח) ואברהם היו יהיה - מדרש אגדה (משלי י ז) זכר צדיק לברכה, הואיל והזכירו ברכו. ופשוטו וכי ממנו אני מעלים, והרי הוא חביב לפני להיות לגוי גדול ולהתברך בו כל גויי הארץ: (יט) כי ידעתיו - לשון חיבה, כמו (רות ב א) מודע לאישה, (שם ג ב) הלא בועז מודעתנו, (שמות לג יז) ואדעך בשם, ואמנם עיקר לשון כולם אינו אלא לשון ידיעה, שהמחבב את האדם מקרבו אצלו ויודעו ומכירו. ולמה ידעתיו, למען אשר יצוה לפי שהוא מצוה את בניו עלי לשמור דרכי. ואם תפרשהו כתרגומו יודע אני בו שיצוה את בניו וגו', אין למען נופל על הלשון: יצוה - לשון הווה, כמו (איוב א ה) ככה יעשה איוב: למען הביא - כך הוא מצוה לבניו שמרו דרך ה' כדי שיביא ה' על אברהם וגו'. על בית אברהם לא נאמר, אלא על אברהם, למדנו כל המעמיד בן צדיק כאלו אינו מת: (כ) ויאמר ה' - אל אברהם, שעשה כאשר אמר שלא יכסה ממנו: כי רבה - כל רבה שבמקרא הטעם למטה בבי"ת, לפי שהן מתורגמין גדולה, או גדלה והולכת, אבל זה טעמו למעלה ברי"ש, לפי שמתורגם גדלה כבר, כמו שפירשתי לעיל (טו יז) ויהי השמש באה, (רות א טו) הנה שבה יבמתך: (כא) ארדה נא ואראה - למד לדייני שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראיה, הכל כמו שפירשתי בפרשת הפלגה (לעיל יא ז). דבר אחר ארדה נא לסוף מעשיהם: הכצעקתה - של מדינה: הבאה אלי עשו - ואם עומדים במרדם כלה אני עושה בהם. ואם לא יעמדו במרדן, אדעה מה אעשה להפרע מהן ביסורין ולא אכלה אותן. וכיוצא בו מצינו במקום אחר (שמות לג ה) ועתה הורד עדיך מעליך ואדעה מה אעשה לך, ולפיכך יש הפסק נקודת פסיק בין עשו לכלה, כדי להפריד תיבה מחברתה. ורבותינו דרשו הכצעקתה, צעקת ריבה אחת שהרגוה מיתה משונה על שנתנה מזון לעני, כמפורש בחלק (סנהדרין קט ב): (כב) ויפנו משם - ממקום שאברהם ליווים שם: ואברהם עודנו עומד לפני ה' - והלא לא הלך לעמוד לפניו אלא הקדוש ברוך הוא בא אצלו ואמר לו (פסוק כ) זעקת סדום ועמורה כי רבה, והיה לו לכתוב וה' עודנו עומד לפני אברהם, אלא תיקון סופרים הוא זה (אשר הפכוהו ז"ל לכתוב כן): (כג) ויגש אברהם - מצינו הגשה למלחמה (ש"ב י יג) ויגש יואב וגו',

רמב"ל
(כג) ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע - אפו של הקדוש ברוך הוא היא מדת דינו, וחשב אברהם שהיא תספה צדיק עם רשע, לא ידע מחשבות ה' אשר חשב עליהם ברחמיו כאשר פירשתי. ולכן אמר כי הגון וטוב הוא שישא לכל המקום למען חמשים הצדיקים, אבל לא יתכן גם במדת הדין להמית צדיק עם רשע, שאם כן יהיה כצדיק כרשע, ויאמרו שוא עבוד אלהים, וכל שכן במדת רחמים שהוא שופט כל הארץ, והוא העושה משפט, כענין ויגבה ה' צבאות במשפט (ישעיה ה טז), ואמרנו (ברכות יב ב) המלך המשפט. וזהו ענין הכפל חלילה לך. והקב"ה הודה שישא לכל המקום בעבורם, כי במדת רחמים יתנהג עמהם. ומה שיודיע אליך כל הענין, היות ויאמר ה' כתוב יו"ד ה"א, וכל אשר הזכיר אברהם אל"ף דל"ת. והנה זה מבואר: (כד) חמשים צדיקים - כתב רש"י עשרה לכל כרך וכך. התשחית בחמשה - תשעה לכל כרך וכך, ואתה צדיקו של עולם תצטרף עמהם. אולי ימצאון שם ארבעים - וימלטו ארבעה כרכים, וכן שלשים יצילו שלשה, ועשרים יצילו שנים, ועשרה יצילו אחד. ולא בקש על פחות מעשרה שדור המבול היו שמנה צדיקים ולא הצילו על דורן, ותשעה על ידי צירוף כבר ביקש ולא מצא. כל אלו דברי הרב ז"ל. ואני תמה, אם כן מה התפלה והתחינה הזאת אשר היה מתחנן בכל פעם ופעם "אל נא יחר לאדני", "והנה נא הואלתי", והלא ראוי הוא שיהיו ארבעים מצילין ארבעה ושלשים והעשרים יצילו לפי חשבון כאשר חמשים יצילו חמש. וכן מה שאמר כי תשעה על ידי צירוף כבר בקש ולא מצא, והלא לארבעים וחמשה היה מבקש הצירוף ולא היו שם ארבעים וחמשה, אבל תשעה אולי ימצאון שם: והנה דעת הרב לומר שהרבים ראויין להצלה גדולה יותר מאשר יצילו המועטים אפילו הצלה מועטת, כמו שאמרו (ת"כ בחקותי) אינו דומה מועטין העושיין את התורה למרובים העושיין את התורה: והנה הודה הקדוש ברוך הוא שיצילו ארבעים וחמשה בצירוף צדיקו של עולם כל הכרכין כאילו היו חמשים שלמין, ומעתה כשיהיו מ' צדיקים מצילין ארבעה, אף בצירוף הצדיק יתעלה ינצלו, וכן השלשים והעשרים והעשרה, שכבר הודה בצירוף הזה. ואם תאמר שהודה בו עם ארבעים וחמשה שהם רבים, ושמה לא יודה בצירוף עם המועטין כמו שאמרנו, צדקת ה' ראויה היא להצטרף ולהציל כיון שהודה שלא יבדיל בין רב למעט, זה דעת הרב: ודרך פשוט הכתובים סלולה, שאמר תחילה חמשים לתת חשבון שלם של עשרה לכל אחד ואחד, וחזר ופחת כמו שיכול, ולהציל הכל היה אומר: ולא ידעתי מי הכניסו לרב במה שאמר:

הגשה לפיוס (להלן מד יח) ויגש אליו יהודה, והגשה לתפלה (מלכים א' יח לו) ויגש אליהו הנביא, ולכל אלה נכנס אברהם, לדבר קשות, ולפיוס ולתפלה: האף תספה - הגם תספה. ולתרגום של אונקלוס שתרגמו לשון רגז, כך פירושו האף ישיאך שתספה צדיק עם רשע: (כד) אולי יש חמשים צדיקים - עשרה צדיקים לכל כרך וכך, כי חמשה מקומות יש: (כה) חלילה לך - ואם תאמר לא יצילו הצדיקים את הרשעים, למה תמית הצדיקים: חלילה לך - חולין הוא לך, יאמרו כך הוא אומנתו, שוטף הכל, צדיקים ורשעים, כך עשית לדור המבול ולדור הפלגה: כדבר הזה - לא הוא ולא כיוצא בו: חלילה לך - לעולם הבא: השופט כל הארץ - נקוד בחטף פת"ח ה"א של השופט לשון תמיהה, וכי מי שהוא שופט לא יעשה משפט אמת:

רמב"ם הלכות דעות פרק א הלכה ז
 וכיצד ירגיל אדם עצמו בדעות אלו עד שיקבעו בו, יעשה וישנה וישלש במעשים שעושה על פי הדעות האמצעיות ויחזור בהם תמיד עד שיהיו מעשיהם קלים עליו ולא יהיה בהם טורח עליו ויקבעו הדעות בנפשו, ולפי שהשמות האלו נקרא בהן היוצר והם הדרך הבינונית שאנו חייבין ללכת בה, נקראת דרך זו דרך ה', והיא שלמד אברהם אבינו לבניו שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו', וההולך בדרך זו מביא טובה וברכה לעצמו שנאמר למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו.

בראשית פרק ו פסוק ח
 וְנַחַ מְצָא חֵן בְּעֵינֵי יְקֹנָק :

מסכת סנהדרין דף קח ע"א
 תנא דבי רבי ישמעאל: אף על נח נחתך גזר דין, אלא שמצא חן בעיני ה', שנאמר נחמתי כי עשיתם ונח מצא חן בעיני ה'.